

Implicarea reală și plenară a societății civile în procesul decizional și în procesul de reforme poate aduce doar beneficii

Asociația Promo-LEX și alte organizații membre ale Platformei Naționale a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic au participat azi, 16 iunie, la conferința anuală „Cooperarea dintre Parlament și societatea civilă” organizată, de forul legislativ cu suportul Delegației Uniunii Europene, cu scopul de a îmbunătăți cooperarea instituțiilor statului cu societatea civilă, de a stabili un parteneriat bazat pe deschidere și incluziune și de a identifica cele mai bune practici pentru sporirea transparenței instituțiilor statului

prin implicarea sectorului neguvernamental.

Vorbind din partea Platformei Naționale a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic, Directorul Executiv al Asociației Promo-LEX, Ion Manole, a menționat că, deși mulți dintre actualii reprezentanți ai guvernului și parlamentului vin din societatea civilă, **gradul de implicare sau colaborare dintre instituțiile respective și ONG-uri a dezamăgit**, cel puțin pentru că rămâne la nivelul anilor precedenți. „Expertiza pe care o are societatea civilă din Republica Moldova este una valoroasă și apreciată atât în țară, cât și în afara ei. Dar această expertiză rămâne departe de a fi valorificată. **Iată de ce considerăm și vom fi la fel de insistenți ca procesul de consultare cu societatea civilă să devină un element natural în procesul de luare a deciziilor în Guvern sau Parlament**”.

Ion Manole a precizat că, până acum, cooperarea cu societatea civilă a fost **ocazională, deseori formală și poate forțată, iar alteori chiar inexistentă**. „Noi nu vrem forumuri, consilii sau grupuri de lucru de dragul unor proceduri. **Dorim să contribuim real, eficient și rapid la dezvoltare, la rezolvarea problemelor și la procesul de apropiere a Republicii Moldova de Uniunea Europeană** prin promovarea valorilor europene și prin oferirea de suport necesar autorităților naționale în implementarea reală a reformelor. Iar acest lucru este posibil numai prin consultări reale și participare la procesul decizional”.

Totodată, Directorul executiv al Promo-LEX **a dezaprobat declarațiile și acțiunile vădit injuste** la adresa organizațiilor societății civile care ajung să fie blamate, atacate și defăimate de către unii actori, inclusiv politici și membri ai Parlamentului. „**Nu ar trebui să tolerăm și să lăsăm fără atenție acest bulgăre de ură, dezinformare și falsuri să se rostogolească la vale, pentru că se poate transforma rapid într-o avalanșă. Or anume așa anumite societăți democratice s-au transformat în dictaturi**”, a

punctat Ion Manole.

Vorbind în cadrul sesiunii „Cooperarea dintre Parlament, Guvern și societatea civilă: experiențe și perspective”, analista juridică a Promo-LEX Mihaela Duca a prezentat date preliminare despre consultările publice desfășurate de Parlament, în sesiunea de toamnă 2022 și cea de primăvară 2023, și **a formulat mai multe recomandări menite să sporească implicarea autentică a societății civile în consultările publice și să contribuie la o comunicare pro-activă.**

Datele colectate în cadrul monitorizării activității legislativului arată că ponderea proiectelor de acte normative supuse audierilor și consultărilor publice a crescut în acest semestru, comparativ cu anul trecut. Dincolo de aspectul cantitativ, **lucrurile pot fi îmbunătățite prin publicarea pro-activă pe pagina parlamentului a tuturor informațiilor despre consultările și audierile publice, inclusiv la fiecare proiect de lege, iar Parlamentul să stabilească criterii de referință pentru organizarea obligatorie a dezbaterilor publice largi, mai ales pe acele proiecte pentru care urmează să fie majorate cheltuielile bugetare, cele care au impact major asupra societății sau cele care vizează armonizarea legislației naționale cu cea europeană.**

Mihaela Duca a mai recomandat uniformizarea practicii de anunțare, organizare, desfășurare a consultărilor publice, dar și a modului de examinare a recomandărilor, de întocmire a sintezelor contribuțiilor societății civile, precum și clarificarea modului de integrare a propunerilor societății civile în proiectele de legi.

Analista a menționat că în ultimele două sesiuni parlamentare unele proiecte de legi au fost adoptate în termene restrânse, contrar procedurilor de transparență în procesul decizional și a recomandat **„să existe o planificare pe termen scurt și mediu a proiectelor care urmează să fie examinate și aprobate, astfel încât să fie respectate cel puțin termenele minime de**

consultare”.

Referitor la **comunicarea cu instituția parlamentară**, analista a salutat crearea Platformă de dialog și participare civică în procesul decizional al Parlamentului. „Vedem că există deschidere pentru cooperare, atât din partea Parlamentului, cât și din partea societății civile, și considerăm că aceasta poate avea loc pe noua Platformă, aprobată de Legislativ, și să se materializeze inclusiv prin participarea la evaluările ex-post de impact al legilor, prin participarea organizațiilor societății civile la audierea unor instituții și prin acordarea suportului în elaborarea și consultarea proiectelor de legi”, a concluzionat Mihaela Duca.

În cadrul evenimentului participanții s-au reunit în grupuri de lucru cu comisiile parlamentare permanente pentru a discuta despre prioritățile de cooperare sectorială pentru perioada legislativă septembrie 2023 – decembrie 2023.

Participanții și-au exprimat speranță că acest eveniment **va contribui real la îmbunătățirea dialogului și cooperării instituțiilor statului cu societatea civilă**, remarcând deschiderea ambelor părți.

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?! Monitorizarea civică a ședinței plenare din 15 iunie 2023

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?!

Ședința a fost dedicată **exclusiv** proiectelor din suplimentul ordinii de zi propus de Președintele Parlamentului și aprobat în debutul ședinței. **Niciunul nu avea statut urgent sau prioritar**. Cele 7 proiecte au fost examinate și votate în **termeni restrânși**.

www.101.promolex.md

Ședința plenară
din 15 iunie 2023

Ședința plenară a fost dedicată **exclusiv** proiectelor (7) din suplimentul ordinii de zi propus de Președintele Parlamentului și aprobat în debutul ședinței. **Niciunul nu avea statut urgent sau prioritar**, iar pe ordinea de zi bisăptămânală, modificată în proporție de **43,75%**, se regăseau **multe alte proiecte**.

Cele 7 proiecte votate în ședință se refereau la desemnarea și confirmarea membrilor în Comisia de evaluare privind evaluarea externă a integrității etice și financiare a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție și ratificarea unor acorduri internaționale.

Toate au fost examinate și votate în **termeni restrânși**. 4 proiecte de hotărâri au fost înregistrate cu o zi înainte de ședință, iar un proiect de hotărâre – chiar în timpul ședinței.

Un proiect de lege a fost votat, în două lecturi, la doar 6 zile de la înregistrarea acestuia, autor fiind Președintele RM.

2 din cele 7 proiecte (29%) au fost votate cu **încălcarea transparenței decizionale**, nefiind solicitate/acordate/

publicate actele aferente proiectelor și cu nerespectarea termenului legal, de cel puțin 10 zile lucrătoare, pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Dacă luăm în calcul și faptul că 3 rapoarte și un proiect de hotărâre au fost publicate chiar în ziua ședinței, atunci **gradul de afectare a transparenței decizionale crește la 43%.**

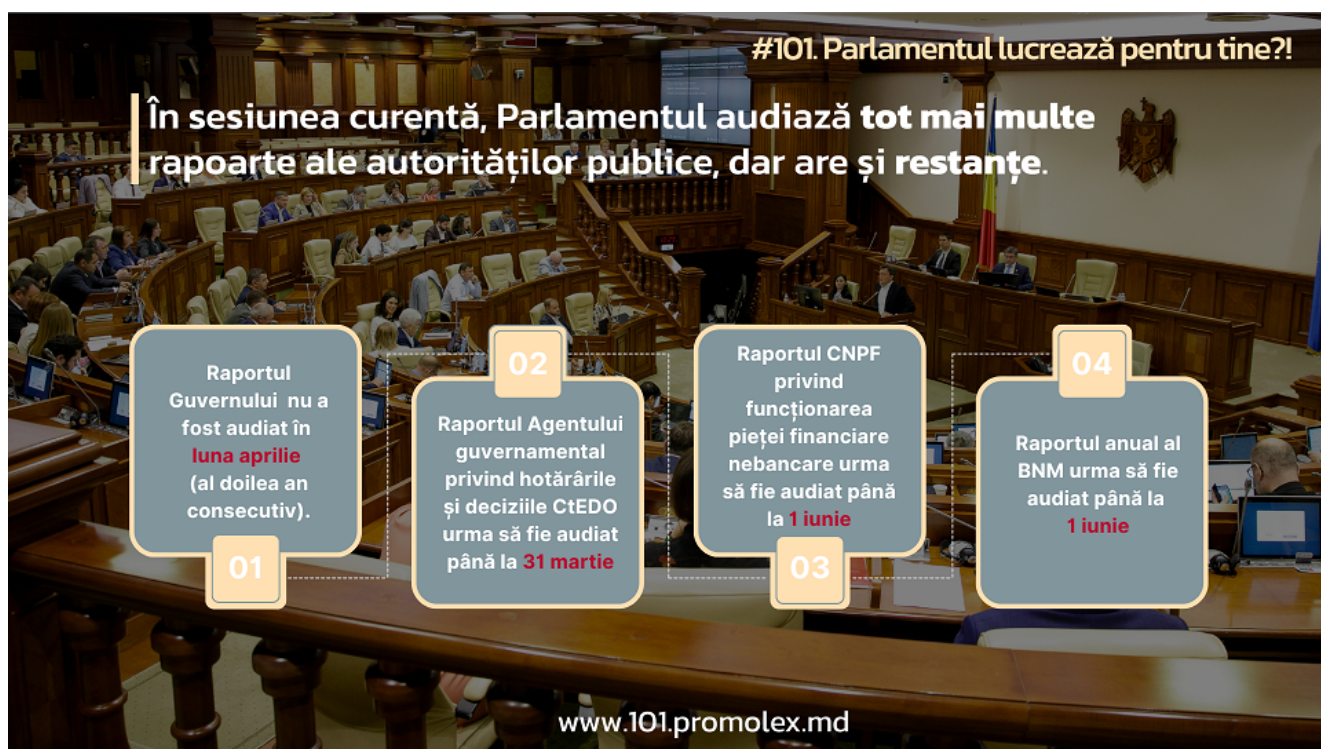
Totodată, în cazul unui proiect de lege a fost restricționat dreptul deputaților, comisiilor permanente și fracțiunilor parlamentare de depunere a amendamentelor în termenul de 30 de zile după primirea proiectului.

Ședința plenară din 15 iunie a fost scurtă, de o oră și 30 de minute, cu o pauză de 20 de minute. Cea mai lungă dezbateri, care a durat 13 minute, a fost pe marginea Proiectului de lege pentru ratificarea Acordului privind participarea Republicii Moldova la Programul Uniunii Europene – Mecanismul pentru interconectarea Europei, semnat la 9 mai 2023.

La începutul ședinței și-au înregistrat prezența 80 de deputați. Frațiunea PPȘ și deputații neafiliați I. Lozovan; A. Nesterovschi și A. Suhodolski au boicotat în mod tradițional ședința plenară.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Promo-LEX salută efortul Parlamentului de a audia în plen tot mai multe rapoarte ale autorităților publice, dar constată și câteva restanțe

Asociația Promo-LEX observă că plenul Parlamentului își exercită funcția de control parlamentar prin audierea instituțiilor publice mai activ, în această sesiune, comparativ cu precedentele, din perioada 2021-2022. Legislativul audiază tot mai multe rapoarte ale autorităților publice, inclusiv cele restante din 2020 și 2021 privind activitatea unor instituții, dar și cele ale instituțiilor

care nu sunt obligate să-și prezinte rapoartele plenului legislativului, cum ar fi, de exemplu, cel al Consiliului de supraveghere și dezvoltare al Instituției Publice Compania „Teleradio-Moldova”, prezentat în plen la finele lunii mai.

Promo-LEX apreciază pozitiv acest efort al Parlamentului, care permite exercitarea funcției de control parlamentar de o manieră transparentă și accesibilă inclusiv deputaților din alte comisii decât cele de profil.

Totuși, ținem să menționăm că la moment există restanțe referitor la audierea, în mod obligatoriu, a unor autorități care conform prevederilor legale sunt responsabile de prezentarea în plen a rapoartelor.

În **luna aprilie**, Guvernul urma să prezinte raportul de activitate, însă **al doilea an consecutiv** raportul Guvernului nu este audiat în plenul Parlamentului. Precizăm că, raportul respectiv a fost depus la Parlament la 17 februarie 2023.

Agentul guvernamental urma **până la 31 martie** să prezinte Raportul privind hotărârile și deciziile Curții Europene, privind măsurile care urmează a fi întreprinse sau care au fost întreprinse în vederea executării acestora, precum și privind corespondența cu Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei asupra executării hotărârilor și deciziilor Curții Europene.

Alte două autorități, Banca Națională a Moldovei și Comisia Națională a Pieței Financiare urmau să prezinte în plen **până la data de 1 iunie**, următoarele rapoarte: Raportul privind situațiile financiare confirmate de auditorul extern, activitatea și operațiunile pentru anul financiar încheiat și situația economică a statului și Raportul privind funcționarea pieței financiare nebancale și privind activitatea în anul precedent, inclusiv executarea bugetului.

În acest context, recomandăm Parlamentului, în special comisiilor de profil, să urmărească respectarea termenelor

prevăzute în legislație pentru audierea rapoartelor în ședințele plenare și, după caz, să solicite instituțiilor care au această obligație să prezinte în termen rapoartele respective.

În sesiunea curentă, Parlamentul a audiat în plen 17 rapoarte ale instituțiilor publice, care pot fi consultate [aici](#).

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

**Centrul de Medicină Legală –
instrument de înfăptuire a
justiției**

Centrul de Medicină Legală – instrument de înfăptuire a justiției

Diana Mazniuc
Consilieră Juridică, Asociația Promo-LEX

www.promolex.md

Procesele de judecată sunt o activitate complexă care implică o multitudine de actori, antrenați la asistarea instanței pentru exprimarea adevărului. Procesele de judecată se fondează pe contrabalansarea pozițiilor părților implicate, consultarea expertizelor relevante și evaluarea obiectivă a faptelor deduse judecății. În acest context, în mod special și univoc, Centrului de Medicină Legală îi revine responsabilitatea de a le asista, aducând expertiza relevantă și furnizând probe sugestive în referința elementelor factologice care determină aflarea adevărului.

Medicina legală este știința care contribuie la evitarea, în măsura posibilului, a erorilor judiciare și ajută știința dreptului să găsească o dezlegare echitabilă atunci când aceasta nu este în măsură prin propriile ei mijloace. Medicina legală furnizează acele elemente necesare judecătorului spre a-și fixa convingerea întru rostirea unei hotărâri.

Mina Minovici

Centrul de Medicină Legală este o instituție publică de expertiză judiciară, specializată în domeniul medicinei legale și funcționează sub autoritatea Ministerului Sănătății al Republicii Moldova. Misiunea Centrului de Medicină Legală constă în furnizarea mijloacelor științifico-practice de probă care contribuie la îndeplinirea justiției și la îmbunătățirea asistenței medicale oferite comunității – **constatările și expertizele acestuia devenind piatra de temelie a proceselor**

de judecată, dar și premise de progres al științei medicale.

Conjugarea eforturilor pentru consolidarea capacității funcționale a Centrului de Medicină Legală prin îmbogățirea acestuia cu instrumentar logistic și uman este una dintre condițiile întreținerii unui act de justiție conciliat cu aflarea adevărului, restabilirea echității, preeminența dreptului. Cu toate acestea, realitățile curente reflectă carențe de percepție în privința rostului Centrului de Medicină Legală în întreținerea sistemului de justiție, dar și a celui medical. În unul dintre materialele [\[1\]](#) publicate de TVR Moldova se indică alarmant:

- **Republica Moldova resimte criza specialiștilor domeniului de medicină legală, la Chișinău aproape 50% din corpul profesional a demisionat, iar în raioane – 30%.**
- **Medicii activi în cadrul Centrului de Medicină Legală confruntându-se cu lipsa de co-echipieri, sunt constrânși să activeze 9 ore per zi, deși limita stabilită se prezintă ca 6 ore per zi.**
- **Subdiviziunile de medicină legală din 11 raioane și-au sistat activitatea, dată fiind demisia pe bandă rulantă a medicilor. Fapt care a succedat: transportarea cadavrelor la instituțiile de expertiză din apropierea vecinătate; extinderea termenului de expertizare peste limitele ordinarului regim de activitate.**
- **Medicinii, proaspăt angajați în cadrul Centrului de Medicină Legală, primesc o remunerație brută de 7000 de lei, ceea ce nu reflectă eforturile depuse timp de 9 ani în studiu și perfecționare.**

Sugestiv în privința condiției de activitate a Centrului de Medicină Legală se prezintă și indicatorii expuși în Programul de dezvoltare strategică a instituției pentru cuprinsul 2023-2025 [\[2\]](#):

- **Se observă absența unui cadru legislativ care să**

reglementeze implicarea organului fondator al instituției în dezvoltarea acesteia. Nu există acte normative care să prevadă rolul de fondator al Ministerului Sănătății în coordonarea și în implicarea în activitatea Comisiei de calificare și de evaluare a medicilor legiști, în susținerea intereselor legitime referitoare la finanțarea necesară a instituției și la salarizarea specialiștilor în domeniul medicinei legale.

- La nivel național absentează documente strategice de planificare și politici publice care s-ar referi la dezvoltarea domeniului de medicină legală și de expertiză judiciară.
- Se atenționează o poziționare de gestionare incoerentă a instituției. Rolul de coordonare a domeniului de expertiză judiciară a Centrului de Medicină Legală a fost transferat de la Ministerul Justiției la Centrul Național de Expertize Judiciare. În fapt, noua instituție de ghidare, deși egală ca poziționare în sistem, nu poate fi dotată cu instrumentarul suficient pentru monitorizarea și direcționarea Centrului de Medicină Legală, atribuindu-se, prin urmare, un drept abuziv.
- Se atenționează lipsa corpului profesional capabil de a face față solicitărilor. Conform schemei de încadrare, aprobate anual de Ministerul Sănătății, Centrul de Medicină Legală dispune de un efect de personal de 324, 25 unități, inclusiv, 36, 75 (11.3%) unități de conducere și 287,5 (88, 7 %) unități de execuție. Actualmente, ținând cont că 38, 5% (11, 9%) de unități de funcții continuă să fie înghețate prin moratoriul stabilit prin Hotărârea de Guvern nr. 672/2019, pot fi ocupate 285, 75 posturi, în prezent fiind ocupate doar 269, 75 (83.2%) posturi de muncă, inclusiv 15, 75 prin cumul extern.
- Se alarmează lipsa dotării Centrului de Medicină Legală și a subdiviziunilor sale teritoriale cu utilaje îndeastulate onorării misiunilor de mandat. Bugetul

limitat al Centrului de Medicină Legală nu poate acoperi toate nevoile legate de existența, dezvoltarea și asigurarea calității serviciilor (achiziționarea echipamentului modern, a metodelor moderne de cercetare medico-legală și a software-urilor specifice). În mod derivat, lipsesc normative privind standardele de asigurare a minimului necesar de dotare tehnică a procesului de realizare a investigațiilor medico-legale.

- Se evidențiază lipsa infrastructurii adecvate pentru desăvârșirea misiunii de subdiviziunile de medicină legală din raioane. Sediile de activare ale acestora nu sunt în drept de proprietate al Centrului de Medicină Legală, sunt luate în locațiune de la autoritățile publice locale și/sau de la spitale. Carența indisponibilizează posibilitatea investirii în condiția de muncă și în perfecționarea serviciului de expertizare.
- Se atestă conceptualizarea defectuoasă a bugetului de activitate al instituției. În anul 2022, din cauza existenței confuziilor legislative, în conturile de retribuire a muncii s-a creat un deficit în valoare de 8370, 5 mii lei. Centrul de Medicină Legală a solicitat de nenumărate ori majorarea alocațiilor, însă, rectificările s-au oferit fragmentar și insuficient, fapt care a menținut instituția în deficit de buget pe tot parcursul anului. Drept rezultat, nu a fost posibilă motivarea financiară a angajaților conform legislației în vigoare din eventualele economii acumulate. Mai mult, din același temei, instituția nu a reușit să-și onoreze obligațiunile de retribuire a muncii în volumul prevăzut de legislație.

Adițional, Raportul de activitate al anului 2022, exemplifică un set de vulnerabilități ale Centrului de Medicină Legală, confirmat practic și prin triangulare a informațiilor.

Se atestă că pe parcursul anului 2022, deși au fost

planificate a fi realizate 38390 expertize, constatări și cercetări medico-legale, au fost îndeplinite doar 35297. Fenomenul se explică, inclusiv, prin scăderea adresărilor beneficiarilor Centrului de Medicină Legală, **ca urmare a sistării activității subdiviziunilor teritoriale din Briceni, Ocnița, Dondușeni, Șoldănești, Sângerei, Ungheni, Căușeni, Basarabeasca, Ceadâr-Lunga, Taraclia, Vulcănești.** Într-o măsură similar sugestivă se arată: **în raioanele Râșcani, Edineț, Drochia, Fălești, Nisporeni, Hâncești, riscă a fi sistate subdiviziunile teritoriale ale Centrului de Medicină Legală, întrucât medicii legiști angajați în acestea se apropie de vârsta de pensionare.**

Condițiile precare de activitate și lipsa de interes a autorităților în reabilitarea unei instituții cheie, cu funcție duală, atât în sistemul de drept, cât și în sistemul medical, plasează Centrul de Medicină legală într-o conjuncție în care nu poate furniza servicii medico-legale uniforme. Aceste servicii sunt considerate fundamentale pentru sancționarea infracțiunilor care implică atentate asupra vieții și sănătății umane.

Organele de drept, cum ar fi Poliția și Procuratura din Telenești, Cahul, Căușeni, Ungheni și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia, au notificat obstacole cu care se confruntă Centrul de Medicină Legală în îndeplinirea misiunii sale de mandat. De asemenea, s-a semnalat că, din cauza lipsei medicilor legiști în subdiviziunile teritoriale, se reduce posibilitatea investigării anumitor infracțiuni, ceea ce permite extinderea cifrei negre a criminalității.

Deficitul de personal al Centrului de Medicină Legală a fost cauzat de diferențele admise în retribuirea dintre specialitățile medicale. Sistemul bugetar de salarizare a medicilor legiști, prin neajunsurile sale, determină acordarea unor salarii mai mici pentru angajații Centrului de Medicină Legală, ceea ce generează o situație neatractivă în ceea ce privește recrutarea pentru această profesie. Alăturat, în

ultimii ani, specialitatea medicină legală este puțin solicitată la admiterea în rezidențiat, iar puținii rezidenți admiși, aleg a părăsi studiile sau sunt exmatriculați pentru nereușită, dată fiind complexitatea domeniului.

Se ține a se concretiza, în pofida eforturilor depuse de Centrul de Medicină Legală pentru alarmarea în privința condițiilor de muncă pe care le confruntă, factorii decidenți nu au administrat măsuri conforme și au omis includerea instituției în obiectivele reformei de justiție. Ministerul Sănătății menținându-și, alăturat, o poziție în umbră. Menținerea unei asemenea atitudini poate succeda o incapacitate instituțională, lovind, în lanț, o multitudine de alte relații sociale ce vizează necesitățile ordinii publice și ale securității individului.

Sub aspect exemplificativ, Dumitru Russu, consilier al Asociației Promo-LEX, a oferit situații concrete despre modul în care problemele cu care se confruntă Centrul de Medicină Legală afectează eficacitatea luptei împotriva criminalității, subliniind lipsa de acțiune a statului în eradicarea relelor tratamente, în mod special, în mediul carceral.

În contextul existenței *Ordinului nr. 77, emis de Procuratura Generală, care aprobă Regulamentul referitor la procedura de identificare, înregistrare și raportare a presupuselor cazuri de tortură, tratament inuman sau degradant*, se impun următoarele obligații autorităților naționale exprimate astfel:

Polițiștii, polițiștii de frontieră, carabinierii, angajații sistemului penitenciar, ai Centrului Național de Anticorupție, ai Serviciului Vamal, precum și lucrătorii medicali din toate instituțiile medicale, au obligația, oficială, de a informa procurorul în cazul în care au cunoștință despre orice informație referitoare la acte de maltratare comise de către persoane publice sau de către persoane care acționează în exercitarea funcțiilor lor oficiale. Această obligație se

aplică atunci când persoana reclamă că a fost supusă torturii, tratamentului inuman sau degradant, prezintă leziuni corporale vizibile sau există alte circumstanțe care sugerează că persoana a fost supusă unor astfel de fapte. De asemenea, trebuie raportate situațiile în care persoana a decedat sau a suferit alte leziuni corporale în timp ce se afla în custodia autorităților sau în urma intervenției angajaților de ordine.

În urma monitorizărilor, desfășurate de Asociația Promo-LEX[31], s-a remarcat o raportare lacunară a prezumțiilor de comitere a relelor tratamente, mecanismele național-reglementate devenind desuete pe plan practic.

Mai mult, deși se uzează în proces de interacționarea cu Centrul de Medicină Legală, pentru a crea aparența de investigare, se remarcă următorul fapt – instituțiile penitenciare remit către medicii legiști materiale compromise, sub aspectul obiectivității despre originea și semnele leziunii suportate de către deținut, limitând unghiul de vedere și posibilitatea de a recunoaște tabloul factologic real. Într-un echivalent: medicii legiști nu interacționează cu potențiala victimă a relelor tratamente în mod nemijlocit, ci sunt „asistați” de către un subiect interesat în a ascunde circumstanțele cauzei și în a limita accesul la informații relevante. Această situație pune în pericol obiectivitatea și integritatea procesului de investigare și poate duce la subraportarea sau la subestimarea problemelor legate de relele tratamente. Mai mult, se observă că medicii legiști își pun în pericol calitatea și veridicitatea concluziilor prin faptul că se bazează pe materiale dirijate și concertate, care sunt manipulate în privința modului în care a avut loc incidentul de către subiecții din sistemul penitenciar. Această influență asupra materialelor de investigație poate afecta obiectivitatea și integritatea procesului de examinare medico-legală și poate conduce la prezentarea unor concluzii distorsionate sau incomplete.

Cu titlu de concluzie: Centrul de Medicină Legală, instituția

crucială în probarea actelor de rele tratamente, riscă să-și piardă din utilitatea sa impusă prin lege date fiind:

- Dependența de factorul comunicator despre circumstanțele incidentului;
- Lipsa mobilității în acțiune;
- Deficitul de personal profesionist capabil a oferi răspuns problemelor justiției.

Având în vedere condiția critică de confruntare a Centrului de Medicină Legală, Asociația Promo-LEX se solidarizează cu instituția solicitând autorităților:

1. Alocarea resurselor necesare pentru dezvoltarea subdiviziunilor teritoriale, inclusiv prin organizarea sediilor proprii și a instrumentarului de muncă. Menținând astfel aplicabilitatea principiului independenței instituționale și a posibilității de dezvoltare;
2. Reglementarea relației de dialog între Ministerul Sănătății și Ministerul Justiției în vederea soluționării aspectelor de gestiune și administrare a instituției;
3. Identificarea soluțiilor pentru o retribuire echitabilă a lucrătorilor din domeniul medicinei legale;
4. Echiparea Centrului de Medicină Legală și a subdiviziunilor teritoriale cu echipamente și laboratoare de ultimă generație, capabilă să ofere răspunsuri justiției;
5. Includerea instituției în discuțiile de reformă privind domeniul justiției;
6. Menținerea standardelor de formare continuă specializată pentru lucrătorii Centrului de Medicină Legală, în colaborare cu criminaliști, ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători;
7. Extinderea cadrului legal care să permită lucrătorilor Centrului de Medicină Legală să desfășoare cercetări fără restricții, fără a fi nevoie de avizări sau

dependențe relaționale.

Pornind de la ideea că medicina legală s-a născut din profunda necesitate socială, de la contribuirea asistării justiției, insistăm asupra conjugării eforturilor pentru redresarea stărilor de fapt.

Soluționarea problematicilor Centrului de Medicină Legală răspund, în mod prioritar și crucial, justiției penale, veriga ordinii și securității unui stat – *expertiza medico-legală contribuie major la justa încadrare a faptei în textul legii penale, aceasta precizează caracterul omisiv sau comisiv al faptei, timpul scurs, modul și mijloacele de săvârșire a infracțiunii, raportul de cauzalitate dintre acțiune sau inacțiune și efectele acestora, factorii determinanți sau favorizanți în producerea unui efect biologic.*

De asemenea, expertiza medico-legală ajută la probarea laturii subiective a infracțiunii prin precizarea stării de conștiință a infractorului, stabilind dacă acesta a cunoscut și a urmărit consecințele faptei, a prevăzut și a acceptat posibilitatea producerii acestor consecințe, a prevăzut urmările faptei, dar a considerat că nu se vor produce sau nu a prevăzut aceste urmări, deși trebuia și putea să le prevadă. Expertiza contribuie la stabilirea responsabilității legate de vârstă, iar prin aprecierea gravității leziunilor corporale și a caracteristicilor acestora, la stabilirea vinovăției agresorului și la corecta încadrare a faptei în textul legii penale[\[4\]](#).

Materialul este realizat de Asociația Promo-LEX cu sprijinul financiar al Republicii Federale Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău (Deutsche Botschaft Chișinău) și a Fundația Soros Moldova.

<https://tvr Moldova.md/article/e270da55888748d2/criza-de-medici-legisti-in-republica-moldova.html>

[2]

<http://medicina-legala.md/wp-content/uploads/2022/12/CML-PDS-2023-2025-WEB.pdf>

[3]

<https://promolex.md/23000-raport-evaluarea-mecanismului-de-prevenire-si-combatere-a-relelor-tratamente-in-sistemul-penitenciar-din-republica-moldova/?lang=ro>

[4] Medicina Legală. Valentin Iftenie. Dan Dermengiu

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?! Monitorizarea civică a ședințelor plenare din 8 și 9 iunie 2023

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?!

www.promolex.md

Pe ordinea de zi nu s-au regăsit, nici de această dată, inițiativele opoziției. În actuala sesiune, urmau să fie organizate, până acum, trei ședințe dedicate proiectelor opoziției, ceea ce, cu regret, nu s-a întâmplat.

Ședințele plenare din 8 și 9 iunie 2023

Pe ordinea de zi a ședințelor plenare **nu s-au regăsit, nici de această dată, inițiative legislative ale opoziției**, fiind respinse și propunerile de completare a ordinii de zi înaintate de BCS, între care excluderea proiectului privind Ziua de 9 mai și audierea Ministrului Agriculturii și Industriei Alimentare – Vladimir Bolea.

Potrivit Regulamentului Parlamentului, inițiativele fracțiunilor parlamentare din opoziție, precum și cele ale deputații neafiliați din opoziție, **au prioritate la întocmirea ordinii de zi** a primei ședințe în plen din fiecare a șasea săptămână din data începerii sesiunii parlamentare. În actuala sesiune, urmau să fie organizate, până acum, trei astfel de ședințe dedicate proiectelor opoziției, ceea ce, cu regret, nu s-a întâmplat.

În ședințele din 8 și 9 iunie curent, transparența decizională a fost afectată **în proporție de 46%**, în cazul a 11 proiecte din 24 votate. 10 proiecte au fost votate fără a fi solicitate/ acordate /publicate acte aferente, inclusiv avizul Guvernului (1); avizul Direcției General Juridice (3); avizul CNA (1); avizele comisiilor permanente (3) și versiunea

proiectelor pentru lectura a II-a (2). În cazul a 4 proiecte nu a fost respectat termenul legal, de cel puțin 10 zile lucrătoare, pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Un raport, un coraport și un aviz al Guvernului au fost publicate în cadrul ședințelor, inclusiv în timpul sau după votarea proiectelor. Dacă luăm în calcul această practică lacunară, atunci **gradul de afectare a transparenței decizionale crește la 54%** (13 proiecte).

Promo-LEX reiterează că toate actele aferente proiectelor de legi și mai ales rapoartele comisiilor permanente și avizele Guvernului trebuie publicate cu suficient timp înainte de examinare și votarea proiectelor, așa încât să poată fie consultate de toate părțile interesate.

În cazul a 6 proiecte de lege a fost restricționat dreptul deputaților, comisiilor permanente și fracțiunilor parlamentare de depunere a amendamentelor în termenul de 30 de zile după primirea proiectului.

Cea mai lungă dezbateră, de aproape 2 ore, a fost pe marginea proiectelor de modificare a Legii bugetului de stat pentru anul 2023 și a legii privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, care prevăd, printre altele, majorări salariale pentru miniștri și alți funcționari din aparatul Guvernului.

Parlamentul și-a exercitat și de această dată funcția de control parlamentar prin audierea în plen a mai multor rapoarte ale autorităților publice (Raportul de activitate al Consiliului Concurenței pentru anul 2022; Raportul auditului financiar asupra Raportului Guvernului privind executarea bugetului de stat pe anul 2022; Raportul auditului financiar asupra Raportului Guvernului privind executarea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală în anul 2022; Raportul auditului financiar asupra Raportului Guvernului

privind executarea bugetului asigurărilor sociale în anul 2022).

Subliniem că **Legislativul înregistrează restanțe** în exercitarea controlului parlamentar. Rapoartele de activitate ale Comisiei Electorale Centrale și ale Băncii Naționale a Moldovei urmau să fie audiate în plen **până la 1 iunie curent**, iar cel al Agentului guvernamental – **până la 31 martie**.

Cele două ședințe plenare au durat cumulativ circa 13 ore și 44 min, cu 2 pauze de 2 ore și 43 min. În ziua de 8 iunie și-au înregistrat prezența 80 de deputați, iar la ședința din 9 iunie – 78 de deputați. Frațiunea PPȘ și deputații neafiliați I. Lozovan, A. Nesterovschi și A. Suhodolski au boicotat în mod tradițional ședințele plenare.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

**Experți internaționali:
Federația Rusă trebuie trasă
la răspundere pentru
încălcare drepturilor omului**

În teritoriile ocupate din Moldova, Ucraina și Georgia

Impunitatea este motorul mașinii criminale de război în Ucraina și este cea mai gravă problemă care stă la baza situației îngrijorătoare a drepturilor omului în teritoriile temporar necontrolate a țărilor candidate și potențial candidate de aderarea la Uniunea Europeană.

De această părere sunt mai mulți experți, apărători ai drepturilor omului, din Republica Moldova, Ucraina și Georgia, care au abordat situația drepturilor omului în teritoriile ocupate ale celor trei state, în cadrul unei conferințe internaționale, organizată de Asociația Promo-LEX.

„Situația din regiunea transnistreană în ultimii 20 de ani a fost foarte complicată. Noile circumstanțe în care se află Republica Moldova ne permit să sperăm că această problemă,

într-un final, va fi rezolvată pașnic, iar, din punctul meu de vedere, pașnic înseamnă implicarea cetățenilor și locuitorilor din stânga Nistrului în aceste procese. Fără informarea și implicarea plenară a acestor oameni, va fi foarte complicat, foarte dificil. Iar pentru acest lucru avem nevoie de drepturile omului. Avem nevoie de instrumente eficiente de apărare și de promovare a drepturilor omului în acest teritoriu”, a afirmat Ion Manole, Directorul Executiv al Asociației Promo-LEX.

„Nu există proprietate privată asupra acestui teritoriu și nimeni din cei care controlează de facto acest teritoriu nu ar avea dreptul să îngreueze libera circulație a oamenilor și mai ales a experților, a oficialilor, a jurnaliștilor, apărătorilor drepturilor omului sau juriștilor... Cred că este foarte important să ne mișcăm în această direcție. Sperăm că într-un final, începând cu 2023 lucrurile se vor mișca în această direcție”, a mai menționat Ion Manole.

Situația drepturilor omului din teritoriile ocupate ale Moldovei, Ucrainei și Georgiei este diferită, fiecare cu specificul său, dar sursa problemelor este comună: politica Federației Ruse, a sugerat E.S. Marko Șevcenko, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Ucrainei în Republica Moldova.

„Federația Rusă este cuvântul cheie comun pentru teritoriile temporar ocupate din cele trei state. Situația îngrijorătoare a drepturilor omului are la baza politica Federației Ruse față de aceste teritorii controlate de militarii săi. Anume impunitatea care a avut loc și în Georgia, și în regiunea transnistreană a Republicii Moldova stă la baza continuării acestor crime, atrocități, încălcări a drepturilor omului în Ucraina, care, în masă, se transformă în crime împotriva umanității, în crime de război. Numai prin efortul de reinstalarea a dreptății putem pune capăt la toate aceste atrocități”, a menționat Ambasadorul.

Cu referire la situația din regiunea transnistreană, experții Promo-LEX au menționat că cea mai recentă piedică în calea apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului a fost interdicția de a depune plângeri și sesizări la instituțiile naționale și internaționale. Suplimentar, persoanele incomode sau cele care promovează și formulează idei ce contrazic propaganda sau mesajele administrației de facto sunt imediat trecute prin procedurile sistemului represiv, lipsit de legitimitate și de garanții elementare.

Viceprim-ministrul pentru Reintegrare al Republicii Moldova, Oleg Serebrian a menționat că subiectul drepturilor omului nu este în nici un caz unul în care Biroul pentru reintegrare se poate lăuda cu foarte multe lucruri. „Un teritoriu necontrolat pune întotdeauna mai multe probleme în fața autorităților pentru că capacitatea noastră de intervenție este limitată. Sigur că, în prezent, lucrurile s-au schimbat, odată cu declanșarea agresiunii ruse împotriva Ucrainei, avem mai multe pârghii de influență asupra regiunii transnistrene însă oricum avem posibilități încă destul de limitate pentru a interveni în acest sens în regiunea transnistreană. De fapt, problema cheie, prima problemă care trebuie soluționată, în dosarul drepturilor omului este problema liberii circulații a oamenilor, presei, societății civile, reprezentanților statului R. Moldova în raioanele din stânga Nistrului”, a declarat Oleg Serebrian.

În cadrul evenimentului au fost puse în discuție eforturile societății civile din Moldova, Ucraina și Georgia de a pune capăt impunității și de a facilita accesul victimelor încălcărilor drepturilor omului la remedii naționale, precum și modalitate de aplicare a mecanismelor internaționale de apărare a drepturilor omului în teritoriile ocupate din Moldova, Ucraina și Georgia.

„Doar prin documentare și analiza de probe putem observa atrocitățile comise de agresor și opri impunitatea. Prin cooperare internațională și prin implicarea instituțiilor

internaționale de profil, putem asigura respectarea drepturilor omului în teritoriile ocupate”, a menționat Maryna Slobodyanuk, Șefa Departamentului de Investigații, Truth Hounds (Ucraina).

Participanții au făcut apel către partenerii externi cu privire la necesitatea asigurării accesului pentru apărătorii drepturilor omului în teritoriile ocupate din Moldova, Ucraina și Georgia, investigarea crimelor de război și sancționarea persoanelor responsabile de comiterea atrocităților și violarea drepturilor omului în aceste teritorii, subliniind rolul pe care îl are Uniunea Europeană, de rând cu alți parteneri în procesul de promovarea și apărarea drepturilor omului în teritoriile ocupate ale celor trei state.

Evenimentul este organizat de Asociația Promo-LEX, în parteneriat cu Biroul politici de reintegrare, în cadrul proiectelor „Promovarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană” și „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, cu suportul financiar oferit de Fundația Soros Moldova și cofinanțat de National Endowment for Democracy (NED).

Asociația Promo-LEX a participat la consultarea proiectelor de regulamente CEC privind statutul și

activitatea persoanelor de încredere și a reprezentantului concurentului electoral

Analizând proiectele de Regulamente analiștii Promo-LEX au formulat mai multe recomandări redacționale, dar și unele conceptuale, vizând în special aspecte legate de confirmarea și încetarea calității de persoană de încredere sau de reprezentant al concurentului electoral.

Astfel, Promo-LEX a recomandat excluderea sancțiunii ce prevede decăderea în dreptul de a fi confirmați în calitate de reprezentant sau persoană de încredere pentru un termen de la un an până la 3 ani. Această sancțiune prescrisă pentru o perioadă atât de îndelungată pare a fi una excesivă și neproportională în raport cu responsabilitatea persoanei de încredere sau a reprezentantului.

Promo-LEX a mai propus reformularea prevederii care îi oferă

reprezentantului concurentului electoral dreptul să verifice datele din procesele-verbale privind rezultatele numărării voturilor și/sau totalizarea rezultatelor alegerilor. „Acest drept ar putea fi interpretat ca unul de participare la procedura de numărare a buletinelor de vot pentru verificarea veridicității datelor. De corectitudinea și veridicitatea datelor incluse în procesele-verbale și de numărare sunt responsabili doar funcționari electorali”, a precizat analista Promo-LEX, Dina Boțan, [în cadrul consultărilor publice](#) organizate de CEC în parteneriat cu Asociația Promo-LEX.

Totodată, în opinia Promo-LEX, obligația prescrisă persoanelor de încredere ale concurenților electorali „să desfășoare campanii electorale corecte în favoarea subiectului care l-a desemnat, precum și în condiții de concurență egală” ar trebui exclusă sau reformulată pentru că este ambiguă. „Obligațiile trebuie să fie clare subiecților în privința cărora acestea sunt instituite și pentru încălcarea cărora pot fi sancționați”, a explicat Dina Boțan.

Aceste două proiecte de Regulamente precizează și reglementează mai multe aspecte, legate inclusiv de statutul persoanei de încredere și a reprezentantului, compatibilitățile și incompatibilitățile cu alte roluri în procesul electoral, drepturile și obligațiile, precum și normele de conduită, a menționat Directorul de Program Promo-LEX, Nicolae Panfil.

Proiectele de Regulamente au fost elaborate de CEC și experți ai Consiliului European în baza noului Cod Electoral, intrat în vigoare la 1 ianuarie 2023. Rolul acestora este de a prezenta și detalia cât mai clar statutul și atribuțiile reprezentanților și persoanelor de încredere ai concurenților electorali.

Persoanele de încredere sunt cele care îi ajută pe concurenții electorali la desfășurarea campaniilor electorale, inclusiv fac agitație în favoarea lor. Pe când reprezentantul concurentului electoral desemnat în organele electorale este

cel care reprezintă nemijlocit concurentul electoral în raport cu organele electorale și alte autorități implicate în organizarea și desfășurarea alegerilor. Reprezentantul are dreptul să participe la toate operațiunile electorale, inclusiv la ședințele organului electoral care l-a confirmat și are acces la toate informațiile cu caracter electoral. Este important să menționăm că, rolul reprezentanților sporește pe măsură ce acestora le revin inclusiv și atribuțiile prevăzute anterior observatorilor.

Opinia integrală a Asociației Promo-LEX la proiectele de Regulamente CEC privind statutul și activitatea persoanelor de încredere și a reprezentantului concurentului electoral poate fi accesată [aici](#).

Amintim că, urmare a modificării Codului Electoral, Asociația Promo-LEX, în baza expertizei sale în monitorizarea alegerilor, reformelor democratice și în evaluarea cadrului legal, și-a propus să contribuie la îmbunătățirea și alinierea cadrului de reglementare CEC la noile prevederi electorale. Promo-LEX și-a expus anterior opiniile pe mai multe proiecte de Regulamente, inclusiv privind [listele electorale, Registrul de Stat al Alegătorilor, finanțarea partidelor politice, publicitatea politică și electorală, organizarea și desfășurarea sondajelor de opinie și a exit-pollurilor în perioada electorală](#).

Consultările publice au fost organizate de Comisia Electorală Centrală în parteneriat cu Asociația Promo-LEX. Activitatea este desfășurată de Promo-LEX în cadrul proiectului „Consolidarea cadrului legislativ electoral și evaluarea implementării acestuia în contextul alegerilor locale generale din 2023”, finanțat de Uniunea Europeană, precum și a Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

Comitetul de Miniștri publică lista Cauzelor aflate în supraveghere de executare, printre acestea regăsindu-se: Grupul I.D.; Grupul Cosovan; Grupul T.M. și C.M.; Odzil și alții.

Comitetul de Miniștri supraveghează executarea în cadrul sesiunilor plenare a Delegațiilor, ținute de patru ori pe an, fiind asistat, în această activitate, de Departamentul de Supraveghere a Hotărârilor și a Deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului din cadrul Secretariatului General al Consiliului Europei.

Asigurarea executării Hotărârii Curții este nu numai o obligație juridică, dar și o obligație politică: angajamentul executării hotărârii instanței europene este asumat față de comunitatea statelor membre ale Consiliului Europei în ordinea publică europeană, Comitetului de Miniștri revenindu-i rolul cheie în asigurarea executării acestor hotărâri.

În Comunicările remise de Asociația Promo-LEX către Comitetul de Miniștri pentru supunerea Cauzei Cosovan în regim avansat de supraveghere a executării^[1], s-au punctat următoarele aspecte de consolidare ale necesității:

- Verdictul Curții Europene a Drepturilor Omului lasă să se înțeleagă problemele sistemice ale mediului carceral,

- alarmând în privința organizării asistenței medicale, care acționează ca mecanism izolat sau delăsat în raport cu asistența medicală disponibilizată în mediul civil;
- Unica instituție penitenciară cu profil de spital nu este supusă acreditării, compromițând, astfel, măsurile de precauție și de eficiență pe care ar trebui să le acopere un sistem medical veritabil;
 - Specialiștii medicali, antrenați în mediul carceral, nu respectă protocoalele clinice naționale de îngrijire a pacienților;
 - Specialiștii medicali sunt supuși ierarhic administrației instituției penitenciare, devenind astfel instrumente de deservire a intereselor acestora, nu și-a pacienților. Imperiozitatea transferării competenței de gestionare a specialiștilor medicali de Ministerul de Sănătate se atestă a fi o reformă târăgănată;
 - Existența unei poziții discriminatorii în referința activării mecanismelor umane de descărcare a condiției deținutului dintre condamnat și arestat preventiv, ultimul fiind exceptat pe statut de criteriu procesual.

De asemenea, Asociația Promo-LEX a exemplificat rădăcinile problemelor care șubrecesc asistența medicală oferită în mediul carceral: lipsa personalului medical în capacitate de a face față provocărilor; desconsiderarea necesității întreținerii interesului personal medical, angajat în mediul carceral, să continue, devotat, activitatea; deprecierea includerii deținuților în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală; impunerea în sarcina Administrației Naționale a Penitenciarelor suportarea cheltuielilor ce țin de organizarea asistenței medicale, instituția, având la dispoziție dreptul discreționar de a alege furnizorii de servicii cu care va contracta.

În mod echivalent, în Comunicările remise de Asociația Promo-LEX către Comitetul de Miniștri în referința supravegherii executării Cauzei I.D. [\[2\]](#), se alarmează, repetat,

vulnerabilitățile care afectează centralul drept care protejează împotriva relelor tratamente – accesul la medic:

- Serviciile medicale prestate în mediul carceral nu sunt conciliate cu practicile serviciilor medicale din mediul civil, nu sunt supuse acreditării, desconsideră protocoalele naționale clinice;
- Serviciile medicale prestate în mediul carceral nu sunt supuse controlului Ministerului Sănătății;
- Secțiile medicale ale instituțiilor penitenciare adoptă o infrastructură diformă, nu sunt acoperite de necesitatea menținerii ordinii sanitaro-igienice;
- Secțiile medicale ale instituțiilor penitenciare nu se conformează unei organizări de tip-individualizat, cu titlu de exemplu: absentează aranjamente pentru îngrijirea necesităților ginecologice;
- Secțiile medicale ale instituțiilor penitenciare nu adoptă o organizare incluzivă, desconsiderând necesitățile persoanelor cu dizabilități locomotorii;
- În mediul carceral se practică tratamente improprii ameliorării stărilor de sănătate, dată fiind lipsa de personal și de instrumentar medical;
- În mediul carceral în postură de infirmieri sunt antrenați deținuții;
- În mediul carceral sunt angajați specialiști medicali lipsiți de experiență, în imediata apropiere după absolvire a studiilor, în pofida faptului că specificul de muncă invită la o pregătire profesional-specială;
- Pe plan național nu există instruirii specializate în materia medicinei penitenciare;
- Deținuții nu sunt incluși în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală, fiind loviți astfel de fenomenul discriminării în oportunitatea accesării serviciilor medicale;
- Sistemul medical nu a conceptualizat un sistem de dialog electronic dintre secțiile medicale din penitenciar și spitalele din mediul civil.

Comitetul de Miniștri a emis o Decizie în referința Cauzei I.D.[31], expunând, inter alia, măsurile întreprinse de autoritățile naționale pentru prevenirea comiterii unor violări similare în viitor: acreditarea a 13 unități medicale ale instituțiilor penitenciare din 15 existente; achiziționarea în 2021 a medicamentelor și produselor para-farmaceutice în valoare de aproximativ 60.800 de euro; adoptarea de acte, de instrucțiuni și de protocoale instituționale menite să asigure calitatea adecvată a îngrijirii medicale. Autoritățile au raportat, de asemenea, cu privire la formarea oferită personalului medical și măsurile luate în contextul pandemiei de COVID-19 pentru prevenirea și tratarea acestei infecții în instituțiile penitenciare.

Asociația Promo-LEX încurajează autoritățile să-și asume sarcina de a depăși problemele sistematice identificate prin condamnările Curții Europene a Drepturilor Omului și supuse controlului Comitetului de Miniștri, respectarea drepturilor omului nu poate fi amânată sau tergiversată, ci invită la o abordare punctuală, multi-aspectuală, continuă.

Acordarea asistenței medicale în mediul carceral este unul dintre subiectele afectate de ignoranța autorităților, în pofida faptului că rata morbidității este una alarmant de înaltă – 40% dintre populația penitenciară suferă din urma afecțiunilor somatice și psihice.

De asemenea, acordarea defectuoasă a asistenței medicale se face responsabilă de decesul sub responsabilitatea statului a persoanelor aflate în cursul ispășirii pedepsei penale privative de libertate.

Curent, secțiile medicale active în mediul carceral oferă tratamente lipsite de efectul scontat, fiind aplicate cu întârziere, lipsite de un suport logistic și uman puternic dotat.

Maniera în care se organizează consultarea și tratarea

deținuților se apropie, prin inacțiune, de menținerea unei abordări contrare prevederilor art. 3 ale Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale.

[1] [https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD\(2023\)203E](https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD(2023)203E)

[2] [https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD\(2022\)870E](https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=DH-DD(2022)870E)

[3] <https://hudoc.exec.coe.int/ENG?i=004-13947>

**101.promolex.md – activitatea
Parlamentului la un click
distanță**

Asociația Promo-LEX [a lansat](https://101.promolex.md) luni, 5 iunie, platforma 101.promolex.md – o sursă alternativă de informații despre activitatea Parlamentului Republicii Moldova. Scopul platformei este de a spori transparența și vizibilitatea forului legislativ suprem, de a responsabiliza instituția, dar și deputații, precum și de a facilita interacțiunea dintre aceștia și societate.

Platforma a fost creată de Promo-LEX în cadrul activității de monitorizare a Parlamentului și cuprinde toate informațiile disponibile despre activitatea actualei legislaturi și a fiecărui deputat în parte, acestea fiind sintetizate, grupate și prezentate interactiv și accesibil. Considerăm că un Legislativ democratic trebuie să fie unul transparent, să asigure publicului larg acces facil la toate informațiile despre activitatea sa, să interacționeze cu societatea și să implice cetățenii în procesele legislative.

Platforma 101.promolex.md oferă mai multe opțiuni de contactare a Parlamentului, a comisiilor parlamentare sau a deputaților, inclusiv posibilitatea de a le adresa direct întrebări de interes public, răspunsul fiind în responsabilitatea adresantului.

Accesând compartimentul [„Deputați”](#) găsiți date actualizate

despre fiecare ales al poporului, inclusiv CV-ul, date de contact și linkuri către social media. La fel, sunt prezentate în cazul fiecărui deputat inițiativele pe care le-a propus, modul în care votează, prezența la ședințele plenare și toate declarațiile de avere și interese personale depuse din momentul validării mandatului. Pentru asigurarea transparenței și vizibilității, este importantă vizualizarea activității fiecărui deputat în parte, deoarece activitatea acestora nu este bazată doar pe cea a fracțiunii din care face parte.

Compartimentul [„Activitate legislativă”](#) cuprinde informații detaliate despre inițiativele înregistrate în Parlament, inclusiv autorii acestora, domeniile la care se referă și statutul lor, adică la ce etapă de examinare sunt. De remarcat că orice proiect legislativ poate fi găsit ușor și rapid introducând cuvinte cheie în motorul de căutare sau după data înregistrării proiectului. La „Activitatea legislativă” găsiți și informații despre [comisiile permanente](#), componența acestora, datele de contact și detalii despre activitatea comisiilor monitorizate de Promo-LEX. Mai puteți afla care sunt [instrumentele de control parlamentar](#) și cum sunt folosite acestea în activitatea legislativului.

Pe platformă 101.promolex.md puteți [viziona live ședințele plenare](#) sau căuta, după dată, ședința care vă interesează. La [„Publicații”](#) puteți consulta rapoartele de monitorizare a Parlamentului, realizate de Promo-LEX, și alte studii, inclusiv documente de politici vizând activitatea legislativului. Iar la [„Noutăți”](#) găsiți sinteza fiecărei ședințe plenare care este analizată de experții Promo-LEX din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor.

Monitorizând activitatea Parlamentului, inclusiv pe pagina web a acestuia, Promo-LEX a constatat, în mod frecvent, mai multe lacune. Site-ul Legislativului, care este principalul canal de comunicare al acestuia cu societatea, prezintă public și în mod proactiv doar o parte din ceea ce ar fi necesar pentru o

activitate cu adevărat transparentă, adeseori informațiile despre aleșii poporului fiind incomplete, sau sunt prezentate într-o manieră greu accesibilă. De exemplu, nu sunt publicate CV-urile și datele de contact ale tuturor deputaților, istoricul votărilor și a prezențelor la ședințele plenare, întrebările și interpretările adresate instituțiilor publice și răspunsurile la acestea, toate declarațiile de avere și interese personale ale aleșilor poporului, cu excepția ultimelor depuse.

În context, amintim că Legislativul [a aprobat încă în 2015](#) Conceptul sistemului informațional e-Parlament. Acesta include 3 componente: circulația electronică a documentelor, e-votul și noul site al Parlamentului, care urmau să fie implementate [până la mijlocul anului 2019](#). Promo-LEX apreciază unele progrese care s-au făcut, inclusiv aplicarea votului electronic, programarea online a vizitelor și depunerea online a petițiilor, dar consideră necesară implementarea integrală a conceptului e-Parlament, cu toate componentele sale.

Subliniem că platformele oficiale ale Legislativului, în special pagina web www.parlament.md constituie sursa primară. Iar **101.promolex.md** este o platformă alternativă dezvoltată de Promo-LEX.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a îmbunătăți calitatea proceselor decizionale, a transparentizării continue a acestora, precum și responsabilizarea actorilor implicați.

Cum a fost ultimul sunet în școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană: „În acest an, n-am avut «oaspeți»”

Un articol marca diez.md

De-a lungul anilor, organizarea ultimului sunet în școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană devenea o adevărată provocare pentru conducătorii instituțiilor de învățământ. Careurile solemne erau supravegheate de către așa-numiții „miliționeri” îmbrăcați în civil, care, din spusele directoarei Gimnaziului „Constantin Sucitu” din Corjova, intrau pe teritoriul instituției de învățământ cu pistolul ascuns. Acești „oaspeți din umbră” aveau misiunea să se asigure ca elevii și profesorii să nu intoneze imnul

Republicii Moldova și să nu arboreze drapelul țării în incinta instituției de învățământ. Astfel de școli care rămân a fi supravegheate și astăzi de către așa-numitele autorități de la Tiraspol sunt opt la număr, iar istoria a două dintre ele o veți afla în continuare.

Problema celor opt școli cu predare în limba română se trage încă de la începutul anilor '90, când regimul separatist de la Tiraspol a interzis utilizarea alfabetului latin și a cerut școlilor care aparțin „statelor străine” să se înregistreze în Stânga Nistrului. Cele opt instituții au refuzat să se conformeze.

Este vorba despre următoarele instituții de învățământ:

- # Liceul Teoretic „Ștefan cel Mare și Sfânt” din orașul Grigoriopol, refugiat în satul Doroțcaia, raionul Dubăsari;
- # Liceul Teoretic „Evrika”, orașul Râbnița;
- # Liceul Teoretic „Alexandru cel Bun”, orașul Tighina;
- # Gimnaziul Roghi (satele Corjova și Măhala), raionul Dubăsari;
- # Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, orașul Dubăsari, refugiat în comuna Corjova, raionul Dubăsari;
- # Gimnaziul Corjova, redenumit în Constantin Sucitu;
- # Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, orașul Tiraspol;
- # Gimnaziul-internat pentru copii orfani din Tighina.

În ultimii ani în instituțiile de învățământ menționate mai sus se atestă o creștere a numărului de elevi care își fac studiile în ele. În anul de studii 2022/2023, au fost înregistrați 1 677 de elevi, comparativ cu 1 650 în anul 2021, 1 573 de elevi în anul 2020 sau 1 547 de elevi în anul 2019.

În luna septembrie 2022, autoritățile de la Chișinău au anunțat că își exprimă interesul de a deschide/reorganiza și alte instituții de învățământ în regiunea transnistreană pentru a „diversifica oferta educațională” pe malul stâng al Nistrului și în municipiul Tighina.

„În acest an, n-am avut «oaspeți»”

Am discutat cu Svetlana Krașeninicova, directoarea Gimnaziului Constantin Sucitu din Corjova, și dânsa ne-a spus că în acest an la ultimul sunet n-au fost vizitați de „oaspeții” din partea așa-numitor autorități din regiunea transnistreană.

Gimnaziul Constantin Sucitu din Corjova, septembrie 2019

„Ultimul sunet l-am petrecut ca niciodată: am intonat imnului Republicii Moldova, copiii au ținut în mâini câte un drapel al țării. Totul a fost calm, lejer și festiv. Nici anul trecut n-am avut «oaspeți». Totuși, atunci n-am îndrăznit să intonăm imnul. Țin minte că în anii precedenți eram preîntâmpinați ca să nu arborăm drapelul țării sau să intonăm imnul. Careurile solemne erau supravegheate de «miliționeri» de-ai lor îmbrăcați în civil. În general, în primii ani intrau pe teritoriu cu pistolul ascuns. Când am intrat în funcția de directoare, țin minte că s-au apropiat de mine și mi-au spus: «Вы знаете, что не должны петь гимн/Știți că nu trebuie să intonați imnul». Ei așa m-au preîntâmpinat neoficial”, ne

povestește directoarea Gimnaziului Constantin Sucitu din Corjova.

** Până la începutul anului 2023, instituția de învățământ purta denumirea de Gimnaziul Corjova, dar a fost redenumită în Gimnaziul „Constantin Sucitu” în cinstea fostului director al gimnaziului, Constantin Sucitu.*

Svetlana Krașeninicova ne spune că gimnaziul achită lunar aproximativ câte 1 000 de lei pentru închirierea sediului instituției de învățământ așa-numitei administrații din regiunea transnistreană. „Anterior, pentru închiriere achitam o sumă enormă. Ulterior, s-a efectuat un acord unde era stipulată scăderea acestei sume până la minimum.”

Directoarea gimnaziului ne spune că se confruntă și cu dificultăți în ceea ce privește aprovizionarea cu produse alimentare pentru copii.

„Agenții economici din partea dreaptă a Nistrului nu prea vor să vină înapoi să lucreze cu noi, au dificultăți de deplasare și la transportarea produselor. De aceea, noi avem aici un agent economic local care aprovizionează mai multe școli din partea stângă a Nistrului. Acest agent economic care pe noi ne aprovizionează trece pe bac Nistrul în perioada caldă a anului și procură produsele alimentare. Înapoi, la fel, vin pe bac. Totuși, iarna când bacul nu lucrează sunt probleme, fiindcă râul îngheață. Atunci ei nu ne pot aproviziona în mare măsură”, menționează Svetlana Krașeninicova.

** Bac se numește o ambarcațiune cu fundul și capetele plate, cu care se fac scurte traversări de fluvii, râuri, canale sau de lacuri ori care este folosită pentru serviciile auxiliare ale unei nave.*

Directoarea Gimnaziului „Constantin Sucitu” ne mai spune că, atunci când au redenumit instituția de învățământ la început de an, au întâmpinat probleme foarte mari.

„În partea dreaptă Nistrului am făcut foarte repede toate documentele necesare, ne-am înregistrat fără probleme. Dar aici [n.r. în regiunea transnistreană] am avut impedimente cu înregistrarea, a trebuit să notificăm și așa-numitele autorități din regiunea transnistreană. Dacă nu ne înregistram în Stânga Nistrului, atunci nu aveam acces la serviciile comunale: apă, încălzire, lumină. Am avut multe impedimente, dar am reușit datorită suportului acordat de Biroul Politici Reintegrare, fără ei nu reușeam”, specifică Svetlana Krașeninicova.

Dânsa ne mai spune că, odată cu invazia Rusiei în Ucraina pe 24 februarie 2022, așa-numitele autorități din regiunea transnistreană au adoptat un comportament mai rezervat față de activitatea instituției de învățământ.

Svetlana Krașeninicova menționează că, în pofida tuturor dificultăților care sunt, ea nu va părăsi instituția de învățământ. „Acesta este plaiul meu natal, este baștina mea. Unde să plec eu în altă parte? Cine mă așteaptă? Noi, persoanele de pe loc, trebuie să ne facem datoria noastră. Avem elevi, părinți, copii. Ne străduim aici să facem un viitor cu puterile noastre, pentru copii și pentru satul nostru.”

„Vorbiți într-o limbă normală”

Și directoarea Liceului Teoretic „Lucian Blaga” din orașul Tiraspol, Veronica Pozneac, ne spune că au întâmpinat ultimul sunet cu imnul și arborarea drapelului țării. „Nu au fost incidente, nu ne-a vizitat nimeni din așa-numita miliție locală. Am arborat drapelele Republicii Moldova, a liceului și a Uniunii Europene.”

Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din orașul Tiraspol

Veronica Pozneac ne confirmă datele statistice ale Biroului Politici de Reintegrare în ceea ce ține de numărul în creștere al elevilor care își fac studiile în școlile cu predare în limba română din regiunea transnistreană. „Peste 200 de elevi sunt în liceul nostru, cifra fiind în creștere în comparație cu anii precedenți. Părinții vor un viitor mai bun pentru copiii lor și aleg să-i dea în școli cu predare în limba română. Ulterior, ei pot pleca și la studii peste hotare cu diploma pe care o primesc la noi, chiar și în România sau alte țări.”

La fel ca și Gimnaziul „Constantin Sucițu” din Corjova, Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol închiriază încăperea de la așa-numita administrație din Stânga Nistrului. Directoarea liceului menționează că le este foarte greu din motiv că spațiul pe care îl închiriază este unul mic. Mai mult ca atât, liceul nu are nici cantină proprie unde să fie gătite bucatele calde, iar mâncarea le este oferită la pachet copiilor.

„Nici sală de sport nu avem. Am încercat să vorbim cu administrația unei alte instituții de învățământ din regiunea transnistreană, care au teren pentru sport, dar mereu ne refuzau invocând că este ocupat și nu-l pot oferi. Noi încercăm în continuare, dar mereu avem doar refuzuri. Vrem să accesăm un grant ca să construim un teren destinat orelor de educație fizică, dar este foarte costisitor, în jur de 2 milioane de lei. Dacă și vom găsi banii, oricum va trebui să-i avizăm și pe așa-numitele autorități din regiune, trebuie să parcurgem toate procedurile”, menționează Veronica Pozneac.

Directoarea liceului ne spune că se confruntă până în prezent cu solicitări din partea așa-numitelor autorități din Stânga Nistrului pentru a li se oferi liste cu elevii din instituția de învățământ ca aceștia să fie luați la evidență militară.

„Elevii din clasa a IX-a primesc citații ca să fie puși la evidență militară în regiunea transnistreană. Noi deja discutăm cu părinții și le spunem despre această situație, ei deja aleg dacă să le oferim informația sau nu. Dacă părinții nu sunt de acord, atunci noi nu prezentăm niciun fel de listă. În marea majoritate a cazurilor așa și se întâmplă – părinții nu sunt de acord și unica soluție este ca elevii să fie înregistrați la evidență în Căușeni. Dacă ei sunt înregistrați acolo, deja nu mai pot figura pentru serviciul militar din Stânga Nistrului”, spune directoarea liceului.

Am întrebat-o Veronica Pozneac ce este cel mai dificil pentru ea aflându-se în regiunea transnistreană, și dânsa ne-a răspuns. „Este dificil să te afli aici, în țara ta, și să îți se spună: «Говорите на нормальном языке/Vorbiți într-o limbă normală» și să auzi doar limba rusă în jurul tău. Chiar și în magazine, rutiere, trebuie să te conformezi și să vorbești limba rusă. Mulți dintre cei care lucrează pe rutiere sunt vorbitori de limba română, dar sunt și ei nevoiți să treacă la limba rusă. Ne conformăm, nu avem ce face.”

Dacă vă întrebați ce o motivează pe Veronica Pozneac să-și

continue activitatea în regiunea transnistreană, în pofida tuturor provocărilor, răspunsul este copiii și viitorul pe care îl creează pentru ei. „Eu m-am născut aici, aici este casa mea. Suntem supuși foarte mult rusificării, dar rezistăm, trebuie să rezistăm. Dacă nu vom fi noi, atunci vor dispărea toate tradițiile neamului nostru aici, se vor pierde. Suntem acel pilon care continuă să mențină vie autenticitatea noastră. Noi organizăm sărbătorile: Mărțișorul, Paștele, Crăciunul. Vrem ca elevii să cunoască despre ele, să creăm un viitor pentru ei în țara noastră.”

Conform avocatului Promo-LEX, Pavel Cazacu, timp de peste trei decenii, cele opt instituții de învățământ cu predare în limba română din regiunea transnistreană s-au confruntat în permanență cu numeroase presiuni și intimidări din partea administrației de facto a regiunii. Probleme care au fost documentate, inclusiv de către Asociația Promo-LEX, iar ulterior acestea au fost examinate și de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Ca urmare, inclusiv a eforturilor Asociației Promo-LEX, CtEDO a pronunțat trei hotărâri în care a constatat că:

- # presiunile asupra școlilor au făcut parte dintr-o campanie vastă de intimidare;
- # politica lingvistică „rnm” împotriva școlilor a avut scopul de rusificare a limbii și culturii;
- # întreruperea educației elevilor și forțarea acestora să aleagă o școală locală cu predare într-o limbă nerecunoscută, a avut scopul de înrădăcinare a ideologiei separatiste.

Pavel Cazacu precizează că, în ciuda existenței hotărârilor CtEDO și a rezoluțiilor Comitetului de Miniștri (instituția responsabilă de monitorizarea executării hotărârilor CtEDO), se poate observa că aceste școli continuă să se confrunte cu probleme care le afectează activitatea:

- # lipsa unor sedii proprii;

sediile curente nu sunt adaptate procesului educațional;
luarea la evidență, citațiile și riscul de înrolare a tinerilor în așa-numita „armată a rmn”;
provocări privind asigurarea libertății de circulație a persoanelor și bunurilor.

„Suplimentar, unele școli se confruntă și cu alte probleme: careurile solemne sunt supravegheate de miliția locală (în acest an nu au fost observate astfel de incidente); unii elevi sunt nevoiți să parcurgă zilnic zeci de kilometri pentru a ajunge la școală în altă localitate. Pentru a rezolva problemele cu care se confruntă aceste școli este nevoie pe de-o parte ca Federația Rusă să execute cele trei hotărâri CtEDO, atât despăgubirile, cât și măsurile generale. Iar pe de altă parte, este important ca autoritățile Republicii Moldova să-și consolideze și intensifice eforturile de susținere a acestor școli, inclusiv în procesele de negocieri”, susține Pavel Cazacu, avocat Promo-LEX.

Acest articol a fost realizat în cadrul proiectului „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED). Punctele de vedere exprimate în video reflectă opinia și poziția autorilor și nu reflectă neapărat opinia și poziția National Endowment for Democracy (NED).